

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande
Minister

Annette Holmberg-Jansson

Föredragande

Socialvårdsbyråchef
Maj-Len Österlund

Justerat

Omedelbart

Nr 73

Socialvårdsplan 2022 – 2026,
nytt beslut om landskapsandelar.

ÅLR 2021/11032

107 S2

I enlighet med bestämmelserna i 4 § i landskapslagen (1993:71) om planering av socialvården antogs socialvårdsplan för åren 2022–2026, beslut S222E01 nr 1. I planen fastställs med stöd av 33 § i landskapslagen (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna landskapsandelarna för socialvården och den samordnade socialtjänsten år 2022. Landskapsandelarna har fastställts utgående från beslut om basbelopp för landskapsandelarna för socialvården och den samordnade socialtjänsten 2022, S221E32 nr 78.

Genom landskapslag (2022/67) om ändring och temporär ändring av 5 § landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna har beslut S222E01 nr.1 upphävts beträffande landskapsandelen för äldreomsorgen.

Den temporära ändringen av 5 § 1 mom. genom landskapslag 2022/67 innebär att landskapsandelen för äldreomsorgen är 18,5 procent av normkostnaden för äldreomsorgen. Den högre procentsatsen tillämpas för hela 2022.

Beslut

I enlighet med bestämmelserna i 4 § i landskapslagen (1993:71) om planering av socialvården och 5 § 1 mom. samt 2 och 3 mom. i ikraftträdandebestämmelsen i landskapslag (2022/67) om temporär ändring av 5 § landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna fastställs landskapsandelarna för äldreomsorgen år 2022 i socialvårdsplanen för åren 2022–2026. Landskapsandelarna har fastställts utgående från beslut om basbelopp för landskapsandelarna för socialvården och den samordnade socialtjänsten 2022 (S221E32/121021), **bilaga S222E27**.

Tillämpade lagrum

- Landskapslag (1993:71) om planering av socialvården, 4 §
 - Landskapslag (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna
 - Landskapslag (2022/67) om ändring och temporär ändring av landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna, 5 § 1 mom. och ikraftträdandebestämmelsen 2 och 3 mom.
-

PLAN FÖR SOCIALVÅRDEN 2022 – 2026

Innehållsförteckning

I	INLEDNING	1
	1. Allmänt	1
	2. Planens uppställning	1
II	LANDSKAPSREGERINGENS ROLL	2
	1. Allmänt	2
	2. Planering och ledning	3
III	SOCIALVÅRDENS VERKSAMHETSMILJÖ	5
	1. Organisations- och lagstiftningsreformerna	5
	1.1 Bakgrund till reformerna	5
	1.2 Kommunernas socialtjänsts och primärkommunernas roll	6
	2. Coronaviruspandemin och dess följdverkningar	6
IV	MÅL OCH ANVISNINGAR	7
	1. Övergripande mål	7
	2. Utvecklingen av socialvården i enlighet med den nya lagstiftningen	7
	3. Särskilt att beakta	9
	3.1 Digital utveckling	9
	3.2 Statistik	10
	3.3 Offentlig förvaltningsuppgift	10
	3.4 Corona-pandemin och dess effekter	11
V	RESURSER	12
	1. Kostnadsbaserade landskapsandelar på socialvårdsområdet (se bilaga)	12
	1.1 Normkostnad för äldreomsorgen	12
	1.2 Normkostnad för den samordnade socialtjänsten	12
	Landskapsandel för äldreomsorgen	12
	Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten	12
	2. Personal	13
	3. Anläggningsprojekt	13
	3.1 Definition	13
	3.2. Förslag över anläggningsprojekt	13
	3.3. Ansökan om stöd för anläggningsprojekt	13
	3.4. Fastställande av anläggningsprojekt	14
	3.5. Inkomna förslag över anläggningsprojekt	14
	<i>BILAGA KOSTNADSBASERADE LANDSKAPSANDELAR PÅ SOCIALVÅRDSOMRÅDET</i>	15

Plan för ordnande av socialvården i landskapet Åland under åren 2022–2026

Antagen i Mariehamn den 8 november 2022.

I INLEDNING

1. Allmänt

Enligt landskapslagen (1993:71) om planering av socialvården ska landskapsregeringen årligen anta en plan - **socialvårdsplanen** - för ordnande av socialvården i landskapet under de fem följande åren.

Socialvårdsplanen ska innehålla följande:

1. målen och anvisningarna för ordnandet av socialvården
2. de föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigande i speciallag
3. de landskapsandelar som ska erläggas för socialvården, basbelopp enligt åldersgrupp per invånare samt en uppskattning av det sammanlagda beloppet av driftskostnaderna för den socialvård som kommunerna ordnar
4. antalet anställda inom den socialvård som ligger till grund för fastställande av landskapsandelen
5. en förteckning över anläggningsprojekt, de högsta kostnader för de projekt som berättigar till stöd och projektens inledningsår
6. beloppet av minimikostnader för att ett projekt ska betraktas som ett anläggningsprojekt samt
7. en uppskattning av det stöd som betalas för anläggningsprojekt

2. Planens uppställning

I planen ska, enligt landskapslag om planering av socialvården, anges mål och anvisningar för socialvården och dess utvecklande i landskapet Åland under de kommande åren. Målet med planeringen är att samma huvudprinciper ska tillämpas inom hela landskapet så att den sociala basservicen är kvalitativt likvärdig oberoende av i vilken kommun man är bosatt. Målen kompletteras i förekommande fall med anvisningar. Målen och anvisningarna riktar sig i första hand till kommunerna och är riktgivande till sin karaktär. Landskapsregeringen konstaterar ändå att behovet av att ge mål och anvisningar i förhållande till den situation som rådde när lagen skrevs för ca 30 år sedan skiljer sig väsentligt. Från och med 1.1.2021 inledde Kommunernas socialtjänst (KST), under vilken största delen av socialvården ligger, sin verksamhet vilket innebär att socialvården, med undantag för äldreomsorgen, samordnats för

hela Åland. Barnomsorgen ligger fr.o.m. 1.1.2021 under utbildningsväsendet och regleras i landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola. Den lagstiftning som styr socialvården idag är omfattande och innehåller i många fall detaljerade bestämmelser om hur de som ansvarar för socialvården ska förfara. Landskapsregeringen ger också, i den utsträckning det är möjligt och i enlighet med aktuella behov, tilläggsinformation om denna lagstiftning i form av separata anvisningar (t.ex. KST-gränsdragningsdokument), guider, utbildningsmaterial och utbildningar. Sammantaget innebär detta att socialvårdsplanens karaktär ändras. Syftet är ändå fortsättningsvis att bidra till utvecklandet av socialvården i landskapet, samt att stödja arbetet inom den sociala sektorn.

Under avsnitt V beskrivs de kostnadsbaserade landskapsandelarna och av bilagan framgår landskapsandelarna för driften av socialvården och socialtjänsten år 2022, vilka fastställs med stöd av 33 § i landskapslagen (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna. Landskapsandelarna har fastställts utgående från beslut om basbelopp för landskapsandelen för driften av socialvården och socialtjänsten 2022 (S221E32 nr.78, 12.10.2021)

II LANDSKAPSREGERINGENS ROLL

1. Allmänt

Socialvårdsbyrån vid landskapsregeringens social- och miljöavdelning ska handlägga ärenden som gäller främjande av social välfärd och förebyggande av sociala problem.

Enligt landskapslag (2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland ankommer den allmänna styrningen, planeringen och utvecklingen av, samt tillsynen över socialvården på Åland på landskapsregeringen. Landskapsregeringen ansvarar för en socialpolitik som omfattar hela Åland.

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) ansvarar för övervakningen av den offentliga och privata socialvården samt tillståndsverksamheten för producenter av privat socialservice.

Klient- och patientombudsmännen liksom barnombudsmannen ingår i *Ålands ombudsmannamyndighet*.

Ålands landskapsregering och Ålands lagting ställde sig 2014 enade bakom en vision om en till fullo hållbar utveckling på Åland senast 2051. För omsättande av visionen i konkret handling har en utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland tagits fram. En internationellt använd definition av begreppet hållbar utveckling är grunden för det åländska hållbarhetsarbetet. Definitionen består av fyra hållbarhetsprinciper, varav framför allt den fjärde *”I det hållbara samhället bidrar vi inte till att människor utsätts för strukturella hinder för hälsa, inflytande, kompetensutveckling, opartiskhet och meningsskapande”* är viktig vid utvecklande av socialvården.¹

I enlighet med landskapsregeringens utvecklings- och hållbarhetsagenda och *Agenda för*

¹ <https://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/hallbar-utveckling/utvecklings-hallbarhetsagendan>

*jämställdhet 2019–2030*² ska jämställdhetsperspektivet integreras i de ordinarie sakpolitiska frågorna och finnas med då beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas. Inom ramen för socialvårdens kärnuppdrag ska flickor, pojkar, kvinnor och män ha samma förutsättningar att få sina behov tillgodosedda på ett kunskapsbaserat och kostnadseffektivt sätt.

2. Planering och ledning

Landskapsregeringen fullgör sin planerings- och ledningsfunktion inom den sociala verksamheten bland annat genom att:

- kontinuerligt se över och vid behov revidera lagstiftningen inom området
- informera om förändringar inom lagstiftningen
- ordna viss utbildning och kompetensutveckling
- samordna tillämpningen av regler och bestämmelser
- bedriva lednings- och utvecklingsarbete

Socialvården i landskapet har genomgått omfattande reformer både beträffande organisation och lagstiftning. Förändringarna omfattar Kommunernas socialtjänst (KST) som inledde sin verksamhet 1.1.2021 och följande nya lagstiftning som trädde i kraft vid samma tidpunkt: landskapslag (2020:12) om socialvård, landskapsförordning (2020:112) om samverkansavtal inom socialvård och hälso- och sjukvård, landskapslag (2020:13) om socialvårdens förvaltning och tillsyn, äldrelag (2020:9) för Åland, landskapslag (2020:24) om yrkesutbildade personer inom socialvården, landskapsförordning (2020:25) om yrkesutbildade personer inom socialvården, landskapslag (2020:26) om klienthandlingar inom socialvården, landskapslag (2020:32) om barnomsorg och grundskola samt landskapslag (2020/129) om ändring och temporär ändring av landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna. Reformerna kräver fortgående information och dialog mellan landskapsregeringen och kommunerna.

Kommande lagstiftningsförändringar

Under planperioden är bl.a. en helhetsreform av funktionshinderslagstiftningen liksom även lagstiftning angående självbestämmanderätt aktuella. Även en revidering av lagstiftningen om missbrukarvård föreligger. Ett flerårigt arbete har också påbörjats för att förnya klientavgiftslagstiftningen.

Genom en ny bestämmelse i barnskyddslagen (FFS 417/2007), vilken gäller i enlighet med landskapslag (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen, införs personaldimensionering för socialarbetare inom barnskyddet fr o m 1.1.2022. Den nya bestämmelsen innebär att en socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ska få ansvara för högst 35 barn under åren 2022 och 2023 och högst för 30 barn från och med 2024. Bestämmelsen omfattar barn och unga mellan 0-17 år inom barnskyddet. Syftet med bestämmelsen är bl.a. att minska socialarbetarnas arbetsbelastning och därmed även förbättra möjligheterna att tillgodose barnets bästa och barnets rättigheter inom barnskyddet.

Angående den familjepolitiska reformen se nedan under år 2022.

² <https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/agenda-jamstalldhet-2019-2030>

Landskapsregeringen bevakar också det reformarbete som görs på riksnivå beträffande såväl omorganiseringen av socialvården från kommunerna till välfärdsområden som förnyande av den sociala tryggheten och hur dessa förhåller sig till självstyrelsen.

Lagstiftningsarbete 2022 framåt

2022

Landskapsregeringen avser se över lagstiftningen angående skyddshem för att möjliggöra att alla delar av ansvaret ligger hos en och samma myndighet, Kommunernas socialtjänst (KST). Detta i enlighet med den lagstiftning som trädde i kraft från och med 2021 där helhetstänkande och stärkt samverkan mellan olika delar av servicekedjan är nyckelbegrepp i fråga om klientens intresse. Finansieringsansvaret ska dock kvarstå hos landskapsregeringen.

Klientavgiftslagstiftningen ska förnyas med målsättningen att bl.a. skapa en bättre balans mellan avgiftsuttag inom öppenvård respektive institutionsvård. Arbetet är mycket omfattande och kommer att genomföras i olika steg. Den gemensamma arbetsgruppen för landskapsregeringen, kommunerna och Kommunernas socialtjänst beträffande steg 1 har slutfört sitt uppdrag och avlämnat sin slutrapport. Målet är att förnyad lagstiftning (steg 1) kan träda i kraft från och med 2023.

En helhetsreform av funktionshinderslagstiftningen är aktuell. Målsättningen är, att personer med funktionsnedsättning, oavsett funktionsnedsättningens art eller uppkomst är lika inför och enligt lagen berättigade till lika skydd och lika förmåner.

Lagstiftning vilken stärker klienters självbestämmanderätt och andra grundläggande fri- och rättigheter inom socialvården genomförs stegvis. Detta är rikets lagstiftningsbehörighet till den del det handlar om administrativa ingrepp i den personliga friheten och avsikten är att regeringens proposition om ändringarna i den första fasen ska överlämnas till riksdagen under nästa år.

Landskapsregeringen bevakar de ändringar som är aktuella i barnskyddslagen (FFS 417/2007) vilken gäller i enlighet med landskapslag (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen. Ändringar föreslås bland annat vad gäller krävande vård utom hemmet liksom intensifierade stödåtgärder inom öppenvården.

Den familjepolitiska reformen, som omfattar ändringar i bl.a. sjukförsäkringslagstiftningen (rikets lagstiftningsbehörighet) med avsikt att uppnå ett jämnare uttag av föräldraledigheterna, träder i kraft 1.8.2022. Genom de föreslagna lagändringarna uppfylls även EU-direktivet om balans mellan arbete och privatliv. Reformen innebär behov av revidering i bl.a. landskapslag om hemvårdsstöd.

2023–2026

I samband med lagstiftning vilken stärker klienters självbestämmanderätt och andra grundläggande fri- och rättigheter inom socialvården planeras även lagstiftningen om missbrukarvård revideras.

I steg 2 revideras klientavgiftslagstiftningen enligt de behov som uppstår i samband med reformen av funktionshinderslagstiftningen och för att uppnå målen i regeringsprogrammet, dvs.

för att utjämna och lindra ekonomiska orättvisor i hur avgifter uppbärs på olika omsorgsnivåer.

En föräldraskapslag, vilken ersätter gällande faderskaps- och moderskapslagar, avses träda i kraft 1.1.2023 (rikets lagstiftningsbehörighet).

Landskapsregeringens utvecklingsarbete inom socialvården

Pågående utvecklingsarbete

- Verkställelse av handlingsplanen för nordiskt samarbete om funktionshinder 2018 – 2022
- Landskapsregeringen utarbetar och verkställer ett alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelpolitiskt program och åtgärdsprogram för åren 2022 – 2024

Planerat utvecklingsarbete 2022 framåt

2022

På grund av inbesparingskrav har socialvårdsbyrån inte möjlighet under år 2022 att köpa in fortbildningstjänster. De enda medel som beviljats är 6000 € för kurs i ansvarsfull alkoholserving.

Ett nytt funktionshinderspolitiskt åtgärdsprogram ”Ett tillgängligt Åland” bereds.

Avsikten är att år 2022 inleda arbetet med att ta fram ett långsiktigt, sektorsövergripande äldrepolitiskt program. Som ett av underlagen för detta har landskapsregeringen inlett en utredning av den långvariga institutionsvården för äldre och eventuella utvecklingsbehov angående den.

Till socialvården anknutet utvecklingsarbete

Arbetet med en folkhälsostrategi fortsätter. En viktig målgrupp i folkhälsoarbetet är barn och unga och deras hälsa och välmående. Riktade åtgärder planeras inom barnomsorg, skola, utbildning, socialvård samt hälso- och sjukvård. Åtgärderna ska syfta till att eliminera strukturella hinder genom att etablera och förstärka arbetsmodeller med evidens eller etablerad praxis. Därtill är avsikten att förbättra samordningen och strukturerna för arbetet bland de offentliga aktörerna till vars ansvarsområden barns och ungas hälsa hör.

III SOCIALVÅRDENS VERKSAMHETSMILJÖ

1. Organisations- och lagstiftningsreformerna

1.1 Bakgrund till reformerna

Redan i den rapport angående socialvården som togs fram 2011³ beskrevs följande som utmaningar socialvården står inför (många av dessa beskrevs redan i en rapport angående

³ Ålands landskapsregering Slutrapport Socialvårdens utveckling inklusive huvudmannaskapet för missbrukarvården på Åland, Social- och miljöavdelningen, Socialvårdsbyrån, september 2011

äldreomsorgen 2006⁴)

- Den demografiska utvecklingen med fler äldre och färre som ska försörja fler
- En ökande finansieringsproblematik vilket stärker kraven på effektiv resursanvändning
- Rekrytering av tillräcklig och behörig personal
- Den datatekniska utvecklingen
- Korstryck; Behovet av förändrade servicestrukturer och ökat samarbete ska samspela med lokala särbehov
- Tyngdpunkten i socialvården flyttas så att man utgående från klientens behov har fokus på förebyggande och tidiga insatser, nära samarbete med en mångfald aktörer samt flexibla, enhetliga vård- och servicekedjor.

Den reform av socialvården som innebär att största delen av socialvården sammanförts i en myndighet och de omfattande lagstiftningsförändringar som trädde i kraft från och med 2021 ger möjligheter att utveckla socialvården så att dessa utmaningar kan mötas på ett effektivt sätt och en socialvård som är hållbar även på längre sikt kan utvecklas. Det kan konstateras att den sista punkten ovan, likaväl som en utmaning, kan ses som en del av lösningen på hur man skapar en effektiv, hållbar socialvård och den nya lagstiftningen präglas av detta tankesätt.

Möjligheten till samarbete och samverkan påverkas av tillgången på personal såväl inom den egna som inom andra verksamheter. Det här gäller bl.a. närvårdare inom socialvården, skolpsykologer samt personal på ÅHS:s barnrådgivning och studerandehälsan. För att öka antalet personer som utbildar sig till närvårdare erbjuds en arbetsplatsförlagd utbildning från och med år 2022. Landskapsregeringen strävar också efter att hitta en lösning för att underlätta för psykologer att utföra sin praktiktjänstgöring på Åland, vilket sannolikt kunde underlätta framtida rekrytering.

Flera privata serviceproducenter inom socialvård har under de senaste åren inlett verksamhet. Det här innebär en större valmöjlighet för enskilda men även för myndigheter att anlita dessa som komplement till egen verksamhet. Frågor om gränsdragningen till vilka tjänster som kan köpas in med tanke på myndighetsutövning uppkommer och behovet av uppföljning och tillsyn av de köpta tjänsterna ökar. Samtidigt utmanas den offentliga sektorn beträffande tillgången på arbetskraft och vikten av att skapa attraktiva arbetsplatser ökar.

1.2 Kommunernas socialtjänsts och primärkommunernas roll

Enligt landskapslagen om socialvårdens förvaltning och tillsyn på Åland ombesörjer kommunen i enlighet med landskapslagen om socialvård och äldrelagen för Åland, äldreomsorg för personer som fyllt 65 år.

KST ombesörjer i enlighet med 1 § i landskapslagen (2016:2) om en kommunalt samordnad socialtjänst, övrig socialvård på sätt som föreskrivs i landskapslagen om socialvård.

Om det inte särskilt specificeras avses med kommun i den fortsatta texten såväl primärkommun som KST.

2. Coronaviruspandemin och dess följdverkningar

Spridningen av coronaviruset betecknas fortfarande som en pandemi. Den globala ekonomin, likväl som den nationella, kommer att påverkas av den fortsatta utvecklingen av coronapandemin och de beslut som även framöver fattas för att stävja den. Behovet av socialvårdens tjänster påverkas bland annat av att arbetslöshetsgraden är fortsatt högre än före pandemin även om läget

⁴ Slutrapport från arbetsgruppen med uppdrag att utreda äldreomsorgen, Landskapsregeringen, juni 2006

avsevärt förbättrats jämfört med för ett år sedan.⁵

IV MÅL OCH ANVISNINGAR

1. Övergripande mål

Som konstaterats ovan har behovet av mål och anvisningar i socialvårdsplanen minskat betydligt. De anvisningar som ges är därför av övergripande karaktär. Anvisningar kopplade till en specifik samhällssituation ges också vid behov.

Ett hållbart Åland

Som riktlinjer för strävan mot ett bärkraftigt och hållbart Åland 2051 ingår en definition av social hållbarhet, som innebär att samhället inte bidrar till att människor utsätts för strukturella hinder för hälsa, inflytande, kompetensutveckling, opartiskhet och meningsskapande. Utgående från hållbarhetsprinciperna har sju strategiska utvecklingsmål per 2030 tagits fram. Av dessa är det framför allt mål 1: *Välmående människor vars inneboende resurser växer* och mål 2: *Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället* som ska utgöra ledstjärnor vid framtagande av ny lagstiftning, i utvecklingsarbete och i omsättande av lagstiftningen i praktiken inom det sociala området. En god social trygghet på alla plan är en förutsättning för ett modernt samhälle. I begreppet social trygghet ingår bland annat förebyggande verksamhet, socialvårdstjänster av viss omfattning och kvalitet samt ett ekonomiskt skyddsnät i form av trygghet under sjukdom, arbetslöshet och ålderdom samt annat utkomstskydd. Enligt grundlagen garanteras därför alla vissa ekonomiska, sociala och kulturella grundläggande rättigheter. Landskapet och kommunerna ska tillförsäkra var och en dessa rättigheter.

Syftet med den sociala tryggheten är att främja befolkningens hälsa och funktionsförmåga, att ge förutsättningar för en sund arbets- och livsmiljö samt att trygga en tillräcklig utkomst, social- och hälsovårdstjänster och social trygghet i livets alla skeden. Så gott som alla hushåll erhåller tidvis någon form av inkomstöverföring eller nyttjar socialvårdstjänster. Kommunerna har en viktig roll då det gäller att utveckla den sociala tryggheten.

Socialvårdstjänsterna och utkomstskyddet styrs med hjälp av lagstiftning. Tjänsterna finansieras huvudsakligen med skatter och landskapsandelar. Kostnaderna för utkomstskyddet täcks med avgifter som tas ut av arbetsgivare och de försäkrade samt med skattemedel.

Övergripande målsättningar för socialvården för åren 2022–2026 är att:

- Det förutseende sociala arbetet vidareutvecklas bl.a. genom kunskap om risk- och sårbarhetsfaktorer hos individer, familjer och grupper. Detta och socialt arbete med fokus på aktuella fenomen är en del av grunden för det förebyggande arbetet inom socialvården.
- Förebygga och förhindra social utslagning/utanförskap och främja delaktighet
- Främja kvinnors och mäns tillgång till likvärdig och trygg socialvård
- Trygga socialvårdsverksamheten

2. Utvecklingen av socialvården i enlighet med den nya lagstiftningen

För att uppnå de syften som den nya lagstiftningen har måste anställda inom socialvården och de

⁵ <https://www.asub.ax/sv/statistik/arbetsloshetssituationen-november-2021>

politiker som ansvarar för beslut rörande socialvården förstå vad såväl nya klientprocesser som nya tankesätt kring bl.a. klientskap och t.ex. kravet på samarbete med andra myndigheter förutsätter.

Av socialvårdsmyndigheterna krävs kunskap om och tillämpning av arbetsmetoder som är validerade och funnits vara såväl socialt som ekonomiskt hållbara. Verksamheten och de metoder man använder bör kunna utvärderas med beaktande av inom vilken tid olika åtgärder kan förväntas ha effekt.

Genom att uppställa långsiktiga mål för verksamhetens utveckling, förväntade resultat och budgetens utveckling skapar man en god grund för en hållbar socialvård över tid.

Omorganiseringen av socialvården ställer stora krav på tydliga beslut (kring t.ex. budgetering) så att av dessa framgår hur man t.ex. beaktat informationen från det strukturella sociala arbetet inom såväl ifrågavarande primärkommun som inom KST. Landskapsregeringen har i KST-gränsdragningsdokumentet⁶ betonat att kommunerna och KST bör beakta att kunskapen utgående från de specifika ansvarsområdena kommer att finnas dels i organet för samordnad socialtjänst, dels i den enskilda kommunen. I och med detta kommer kommunernas och KST:s långsiktiga arbete för välfärd, hälsa och förebyggande åtgärder att behöva permanenta förvaltningsövergripande strukturer för samarbete och genomförande. Förutom detta krävs ett väl fungerande sektors- och myndighetsövergripande samarbete och fungerande vård- och servicekedjor mellan bland annat kommunerna och KST.

Som stöd för tillämpningen av den nya lagstiftningen har landskapsregeringen tagit fram följande material:

Landskapslag (2016:2) om en kommunalt samordnad socialtjänst:

- *Klarläggande av gränsdragningar KST – primärkommun*

Landskapslag (2020:12) om socialvård

- *Tillämpningsguide Socialvårdslagen*
- *Behörighetskrav och klientprocessen, utbildning- presentation*
- *Klientprocessen inom socialvården, utbildningsfilm-presentation*
- *Socialjour på Åland, utbildning – presentation*
- *Ny lagstiftning gällande barn och unga, utbildning- presentation*
- *Sammanställning - anmälnings- och kontaktskyldigheter i socialvårdslagen, barnskyddslagen och äldrelagen, fr.o.m. 1.1.2021*
- *Frågor och svar*

Landskapslag (2020:24) om yrkesutbildade personer inom socialvården:

- *Power Point-presentation, maj 2020*
- *Behörighetskrav och klientprocessen, utbildning- presentation*
- *Yrkesutbildade personer inom socialvården på Åland efter 1.1.2021, information*
- *Frågor och svar*

⁶ Klarläggande av gränsdragningar KST-primärkommun utgående från gällande och kommande (1.1.2021) lagstiftning, Ålands landskapsregering, S220E07, bilaga 2

Äldrelag (2020:9) för Åland

- *Tillämpningsguide Äldrelagen*
- *Medicinska kriterier för långvarig institutionsvård för äldre - rapport*
- *Medicinska kriterier för långvarig institutionsvård för äldre – antagna kriterier*
- *Behörighetskrav och klientprocessen, utbildning- presentation*
- *Klientprocessen inom socialvården, utbildningsfilm-presentation*
- *Sammanställning - anmälnings- och kontaktskyldigheter i socialvårdslagen, barnskyddslagen och äldrelagen, fr.o.m. 1.1.2021*
- *Mall för klient, -anhörig, - och personalrespons*
- *Frågor och svar*

Landskapsregeringen konstaterar att enligt 5 § i landskapslag (2020:24) om yrkesutbildade personer inom socialvården är en yrkesutbildad person inom socialvården skyldig att upprätthålla och utveckla sin yrkesskicklighet och att göra sig förtrogen med de bestämmelser och föreskrifter som gäller yrkesutövningen.

Arbetsgivaren för en yrkesutbildad person inom socialvården ska göra det möjligt för personen i fråga att i sitt arbete få nödvändig handledning och delta i fortbildning som behövs för utvecklandet av yrkesskickligheten.

Enligt 68 § i landskapslag (2020:12) om socialvård ska kommunen utöver produktion av information och utvecklingsarbete enligt 7 § i lagen se till att forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet bedrivs beträffande kommunens socialvård.

Anvisning

Landskapsregeringen uppmanar berörda att bekanta sig med landskapsregeringens hemsida (<https://www.regeringen.ax/halsa-omsorg/ny-socialvardslagstiftning>) där **styrdokument** och även **frågor och svar** kring den nya lagstiftningen lagts ut.

3. Särskilt att beakta

3.1 Digital utveckling

Informationshanteringssystem

Med tanke på det nära samarbete som krävs mellan KST och respektive kommun är det av stor vikt att alla har välfungerande informationshanteringssystem som möjliggör en säker och smidig överföring av uppgifter angående t.ex. gemensamma klienter.

Arbetet för att utveckla lagstiftningen rörande elektroniska tjänster fortsätter. Delar av den här lagstiftningen, såsom möjliggörandet av e-arkivering, sammanhänger med förutsättningarna för socialvårdens och hälso- och sjukvårdens eventuella anslutning till den nationella informationshanteringstjänsten för digitala tjänster inom social- och hälsovården.

Anvisning

Kommunerna uppmanas åtgärda sådana eventuella brister beträffande informationshantering som utgör ett hinder för ett effektivt och säkert sektors- och myndighetsövergripande samarbete.

Välfärdsteknik

I arbetet med att möta de utmaningar socialvården står inför kommer välfärdsteknik att spela en allt viktigare roll. Grundkravet bör vara användarvänliga lösningar som ökar inkluderingen och delaktigheten i samhället – inte ökar marginaliseringen. Rätt hanterat kan välfärdsteknik bidra till bättre tjänster genom högre precision, säkerhet och tillgänglighet och till kvalitativa tjänster som kan genomföras till lägre kostnader.

3.2 Statistik

Uppföljningen inom social- och hälsovården grundar sig till stor del på statistiska uppgifter som Statistikcentralen och Institutet för hälsa och välfärd (THL) samlar in. Vissa statistiska uppgifter insamlas även genom Ålands statistik- och utredningsbyrås (ÅSUB) försorg. Uppföljning av den åländska socialvården måste till viss del ske enligt samma system som i riket, delvis därför att det följer av lagstiftning, är nödvändigt för att möjliggöra jämförelser med riket samt för att landskapet ska kunna medverka i det nordiska statistiksamarbetet. För att statistiken ska bli tillförlitlig krävs det att personal från hemsjukvården och hemvården samarbetar då uppgifter lämnas om gemensamma klienter. Det samma gäller förhållandet mellan KST och enskild kommun. Statistik ska framställas på basis av kön.

Den nya lagstiftning som trädde i kraft 1.1.2021 innebär förändringar beträffande den statistik som ska lämnas till ÅSUB. Statistiken kommer också att vara viktig med tanke på bl.a. genomförande av strukturellt socialt arbete i enlighet med 7 § i socialvårdslagen och framtagande av plan för att stöda den äldre befolkningen enligt 7 § i äldrelagen, liksom planens utvärdering enligt 8 §.

Anvisning

Kommunerna ska lämna in begärda statistikuppgifter till Statistikcentralen, THL och ÅSUB.

3.3 Offentlig förvaltningsuppgift

Förvaltningslag (2008:9) för landskapet Åland tillämpas också när en offentlig förvaltningsuppgift har anförtrots någon annan än en myndighet.

Om överföring av offentliga förvaltningsuppgifter till andra än myndigheter bestäms i 124 § i grundlagen (FFS 731/1999). Offentliga förvaltningsuppgifter kan anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om

- det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och
- det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning.

Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock endast ges myndigheter (GL 124 §).

Biträdande justitiekanslern har nyligen kommit med ett avgörande (OKV/292/10/2020) angående gränsdragningen mellan offentliga förvaltningsuppgifter som kan anförtros andra än myndigheter och uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt, dvs uppgifter som endast får ges myndigheter. I riket har det framkommit ett flertal fall där man genom köptjänster använt sig av privata tillhandahållare av socialvård för hantering av frågor inom barnskyddet som innebär betydande utövning av offentlig makt. Enligt biträdande justitiekansler är betydande utövning av offentlig makt inom barnskyddet bl.a. bedömning av servicebehov samt beredning av omhändertagande och vård utom hemmet. Det har även förekommit att arbetstagare som arbetat för en privat verksamhetsutövare deltagit i det pararbete som avses i 41

§ 1 mom. i barnskyddslagen (FFS 417/2007 vilken tillämpas genom landskapslag (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen. Karaktären på dessa uppgifter kräver ändå ett tjänsteförhållande och därmed anknutet tjänsteansvar.

Anvisning

Kommunerna uppmanas att mycket noggrant bedöma arten av de förvaltningsuppgifter man överväger att eventuellt låta någon annan än den egna myndigheten utföra.

3.4 Corona-pandemin och dess effekter

Den ekonomiska nedgången, med bl.a. en högre arbetslöshet än tidigare föranleder ytterligare kostnadsmedvetenhet inom samhällets olika sektorer. Den nya socialvårdslagstiftningen, samt annan ny (barnomsorg- och grundskolelag) och förnyad (landskapslag om hälso- och sjukvård) lagstiftning betonar genomgående sektors- och myndighetsövergripande samarbete för att åstadkomma en individanpassad servicehelhet. Den pågående pandemin accentuerar det här behovet och påskyndar behovet av att utveckla arbetsmetoderna i enlighet med den nya lagstiftningen.

Anvisning

Myndigheterna beaktar i alla olika delar av sin verksamhet de behov som uppstår som en följd av pandemin och utvecklar sin verksamhet så att dessa behov kan mötas.

V RESURSER

1. Kostnadsbaserade landskapsandelar på socialvårdsområdet (se bilaga)

Kostnadsbaserade landskapsandelar på socialvårdsområdet erläggs i enlighet med landskapslag (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna. Genom landskapslag (2020/129) om ändring och temporär ändring av landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna har landskapsandelssystemet anpassats till de reformer som genomfördes vid ingången av 2021. Då trädde ny socialvårdslagstiftning i kraft, barnomsorgen överfördes till utbildningsväsendet och Kommunernas socialtjänst (KST) inledde sin verksamhet. Genom landskapslag (2021/136) om temporär ändring av landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna har landskapsandelarna höjts temporärt för att stärka kommunernas förutsättningar att hantera följderna av pandemin. Genom landskapslag (2022/67) om ändring och temporär ändring av 5 § landskapslagen om landskapsandelar till kommunerna har en temporär ändring av äldreomsorgens ersättningsgrader gjorts för att stöda kommunernas ekonomi.

1.1 Normkostnad för äldreomsorgen

Normkostnaden för äldreomsorgen beräknas med antalet invånare i kommunen i följande åldersgrupper som grund: 65–74 år, 75–84 år samt 85 år och äldre.

För varje åldersgrupp fastställs ett basbelopp. Antalet invånare i varje åldersgrupp multipliceras med basbeloppet för åldersgruppen i fråga. Det sammanlagda beloppet för åldersgrupperna utgör kommunens normkostnad för äldreomsorgen.

1.2 Normkostnad för den samordnade socialtjänsten

Normkostnaden för den samordnade socialtjänsten beräknas med antalet invånare i kommunen som grund. För att beräkna normkostnaden fastställs ett basbelopp för den samordnade socialtjänsten. Antalet invånare i kommunen multiplicerat med basbeloppet utgör kommunens normkostnad för den samordnade socialtjänsten.

Normkostnaden beräknas inte särskilt för varje kommun om det inte är nödvändigt för fördelningen av kostnaderna för den samordnade socialtjänsten mellan kommunerna. Med den samordnade socialtjänsten avses den verksamhet som enligt landskapslagen (2016:2) om en kommunalt samordnad socialtjänst ska samordnas.

Landskapsandel för äldreomsorgen

Landskapsandelen för äldreomsorgen är 12,5 procent av normkostnaden för socialvården. I tillägg till den här landskapsandelen får en skärgårdskommun ytterligare 15 procent av normkostnaden för socialvården. En kommun i ytterskärgården får därutöver ett tillägg motsvarande 5 procent av normkostnaden.

Under år 2022 är ersättningsgraden för äldreomsorgen tillfälligt höjd till 18,5 procent. Skärgårds- och ytterskärgårdskommunerna får fortsatt tillägg om 15 respektive 20 procentenheter. Höjningen av ersättningsgrader har gjorts för att stöda kommunernas ekonomi.

Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten

Landskapsandelen för den samordnade socialtjänsten är 12,8 procent av normkostnaden för den samordnade socialtjänsten. Om normkostnaden med stöd av 5a § 2 mom. inte har beräknats är landskapsandelen 12,8 procent av det belopp som beräknas genom att basbeloppet multipliceras med antalet invånare i landskapet (6 §).

Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten finansåren 2021–2024

Med avvikelse från bestämmelserna i 6 § är landskapsandelen för den samordnade socialtjänsten under finansåren 2021–2024 13,2 procent av normkostnaden eller av det belopp som beräknas genom att basbeloppet multipliceras med antalet invånare i landskapet.

Mottagare av landskapsandel för den samordnade socialtjänsten

Huvudmannen för den samordnade socialtjänsten i det socialvårdsområde som kommunen hör till är mottagare av landskapsandelen för den samordnade socialtjänsten.

2. Personal

Det totala antalet årsverken inom den socialvård som ligger till grund för fastställandet av landskapsandelen år 2020 var 1050,40 (inklusive Kommunernas socialtjänst). Exklusive KST uppgick årsverken till 878,08.

3. Anläggningsprojekt

3.1 Definition

Med anläggningsprojekt avses byggande, anskaffning, grundlig reparation eller motsvarande åtgärder i fråga om lokaler som utgör en funktionell helhet samt anskaffning av lös egendom i samband med sådana åtgärder, om åtgärdens beräknade totalkostnader uppgår till **minst 100 000 euro**. Anskaffning av markområde betraktas inte som anläggningsprojekt.

3.2. Förslag över anläggningsprojekt

Stöd för anläggningsprojekt i ytterskärgården, dvs. Brändö, Kumlinge, Kökar och Sottunga kan på ansökan beviljas kommuner och kommunalförbund. Förslag över anläggningsprojekt som man avser förverkliga i ytterskärgården under de fem följande åren ska årligen tillställas landskapsregeringen **senast den 30 april**. Projekten redovisas i socialvårdsplanen.

3.3. Ansökan om stöd för anläggningsprojekt

Kommun ska i god tid året innan projektet beräknas inledas tillställa landskapsregeringen en projektplan över anläggningsprojektet med följande innehåll:

- Allmän beskrivning av projektet
- Redogörelse för behovet av att genomföra projektet
- Beskrivning av tomt då fråga är om ny inrättning eller utvidgning av tidigare inrättning
- Huvudritningar i skala 1:100 samt en kortfattad byggnadsbeskrivning
- Tidtabell för projektets genomförande samt
- En kostnadsberäkning för projektet

3.4. Fastställande av anläggningsprojekt

Landskapsregeringen fastställer därefter på basis av projektplanen de anläggningsprojekt som ska inledas under finansåret. Samtidigt kan landskapsregeringen även meddela förhandsbesked om de projekt som kan inledas året efter finansåret.

3.5. Inkomna förslag över anläggningsprojekt

Inga förslag över anläggningsprojekt med angiven tid för byggstart under år 2022–2026 har inkommit till landskapsregeringen.

Minister

Annette Holmberg-Jansson

Socialvårdsbyråchef

Maj-Len Österlund

BILAGA: KOSTNADSBASERADE LANDSKAPSANDELAR PÅ SOCIALVÅRDSOMRÅDET

Landskapsandel för äldreomsorgen

*Formel: Basbelopp*invånarantal i åldersgruppen*ersättningsgrad*

Basbeloppet för år 2022 är baserat på 18 års ndk, och indexerat till år 2022 enligt kommunalt basprisindex

Ersättningsgraden tillfälligt höjd enligt nedanstående procentsatser för år 2022 för äldreomsorgen.

2022 Äldreomsorg			
Åldersgrupp	65-74	75-84	85+
Basbelopp	1 289,95	5 682,28	20 098,77

Ersättningsgrad äldreomsorg (tillfälligt höjda med 6 procentenheter för år 2022)	2022
Fasta Åland	18,5 %
Skärgård	33,5 %
Ytterskärgård	38,5 %

Landskapsandel för äldreomsorg 2022 (inklusive temporär höjning av ersättningsgrader)

	65-74	75-84	85+	Totalt äldreomsorg
Brändö	38 737	105 009	170 237	313 982
Eckerö	32 217	85 149	137 576	254 942
Finström	75 888	208 142	226 815	510 844
Föglö	39 324	83 757	208 726	331 807
Geta	12 887	42 049	74 365	129 301
Hammarland	48 205	111 430	171 041	330 675
Jomala	120 036	259 652	245 406	625 094
Kumlinge	28 805	80 944	170 237	279 985
Kökar	21 355	67 818	92 856	182 029
Lemland	55 365	126 147	122 703	304 214
Lumparland	12 171	40 998	44 619	97 788
Saltvik	61 569	141 915	263 997	467 482
Sottunga	8 443	30 627	46 428	85 498
Sund	38 421	78 842	104 112	221 374
Vårdö	28 953	83 757	181 793	294 503
Mariehamn	378 484	1 010 224	1 349 733	2 738 441
Åland	1 000 859	2 556 458	3 610 644	7 167 961

Invånare			
2021-01-01	65-74	75-84	85+
Brändö	78	48	22
Eckerö	135	81	37
Finström	318	198	61
Föglö	91	44	31
Geta	54	40	20
Hammarland	202	106	46
Jomala	503	247	66
Kumlinge	58	37	22
Kökar	43	31	12
Lemland	232	120	33
Lumparland	51	39	12
Saltvik	258	135	71
Sottunga	17	14	6
Sund	161	75	28
Vårdö	67	44	27
Mariehamn	1 586	961	363
Åland	3 854	2 220	857

Kalkylerade normkostnad för äldreomsorgen 2022, till socialvårdsplanen

	65-74	75-84	85+	Totalt
Brändö	100 616	272 749	442 173	815 538
Eckerö	174 143	460 265	743 654	1 378 062
Finström	410 204	1 125 091	1 226 025	2 761 321
Föglö	117 385	250 020	623 062	990 468
Geta	69 657	227 291	401 975	698 924
Hammarland	260 570	602 322	924 543	1 787 435
Jomala	648 845	1 403 523	1 326 519	3 378 887
Kumlinge	74 817	210 244	442 173	727 234
Kökar	55 468	176 151	241 185	472 804
Lemland	299 268	681 874	663 259	1 644 401
Lumparland	65 787	221 609	241 185	528 582
Saltvik	332 807	767 108	1 427 013	2 526 928
Sottunga	21 929	79 552	120 593	222 074
Sund	207 682	426 171	562 766	1 196 619
Vårdö	86 427	250 020	542 667	879 114
Mariehamn	2 045 861	5 460 671	7 295 854	14 802 385
Åland	4 971 467	12 614 662	17 224 646	34 810 775

Landskapsandel för den samordnade socialtjänsten

Formel: $\text{Basbelopp} \cdot \text{invånarantal på Åland} \cdot \text{ersättningsgrad}$

Det nya basbeloppet är kalkylerat på utökade kostnader om +105 000 och + 140 000 (se lagförslag 1/2020-2021) samt - 193 976 euro (specialfritidskostnad som blir eget basbelopp) dividerat på 29 884 invånare (1.1.2020), baserat på 18 års ndk, och indexerat till år 2022 enligt kommunalt basprisindex.

2022			
Basbelopp		834,72	
Ersättningsgrad		13,2 %	
Invånare			
2021-01-01	Hela inv	Kalkylerad ndk (normkostnad)	Lsandel 2022
Brändö	449		
Eckerö	958		
Finström	2 603		
Föglö	526		
Geta	511		
Hammarland	1 599		
Jomala	5 386		
Kumlinge	307		
Kökar	225		
Lemland	2 114		
Lumparland	372		
Saltvik	1 806		
Sottunga	101		
Sund	1 007		
Vårdö	460		
Mariehamn	11 705		
Åland (till KST)	30 129	25 149 279	3 319 705

Landskapsandel för socialtjänsten 2022		
		Lsandel slutlig
Åland (till KST)		3 319 705

Kommunernas nettodriftskostnader för äldreomsorg, enligt uppgiftsklass och kommun år 2018 (1 000 euro)					
	Institutionsvård för äldre	Bo.service för äldre med heldygnssoms.	Övriga tjänster för äldre	Hemservice	TOTALT
Brändö	122	412	78	125	737
Eckerö	20	803	153	56	1 032
Finström	1 056	1 101	0	292	2 449
Föglö	0	878	33	194	1 105
Geta	216	695	0	0	911
Hammarland	446	775	217	32	1 470
Jomala	1 143	426	623	532	2 724
Kumlinge	7	130	11	328	476
Kökar	62	524	12	0	598
Lemland	284	0	0	957	1 241
Lumparland	41	560	0	30	631
Saltvik	1 960	0	109	308	2 377
Sottunga	0	335	1	46	382
Sund	169	1 160	85	96	1 510
Vårdö	165	768	14	92	1 039
Mariehamn	3 959	5 086	658	2 175	11 878
Åland	9 650	13 653	1 994	5 263	30 560

Källa: ÅSUB

Kommunernas nettodrifkostnader 2018										
	Institutions- och familjevård inom barnskyddet	Öppenvårdstjänster inom barnskyddet	Övriga öppenvårdstjänster för barn och familj	Institutionsvård för handikappade	Bo-service för handikapp. m. heldygnsooms.	Annan service för handikappade	Verksamhet i sysselsättningsstiftelse	Missbrukarvård	Övrig socialvård	Ndk Summa
Brändö	0	2 000	2 000	0	0	27 000	3 000	0	140 000	174 000
Eckerö	346 000	126 000	2 000	0	611 000	299 000	0	27 000	193 000	1 604 000
Finström	215 000	195 000	0	0	983 000	385 000	0	16 000	64 000	1 858 000
Föglö	0	25 000	23 000	0	213 000	48 000	0	9 000	20 000	338 000
Geta	256 000	59 000	0	0	338 000	52 000	0	5 000	44 000	754 000
Hammarland	41 000	50 000	31 000	0	686 000	454 000	0	22 000	150 000	1 434 000
Jomala	226 000	463 000	117 000	0	1 083 000	353 000	51 000	56 000	456 000	2 805 000
Kumlinge	0	3 000	1 000	0	98 000	53 000	0	3 000	8 000	166 000
Kökar	0	1 000	11 000	0	0	10 000	0	0	3 000	25 000
Lermland	214 000	0	0	0	495 000	250 000	0	36 000	109 000	1 104 000
Lumparland	12 000	2 000	43 000	0	0	7 000	6 000	1 000	10 000	81 000
Saltvik	152 000	94 000	30 000	0	508 000	245 000	65 000	11 000	113 000	1 218 000
Sottunga	0	1 000	0	0	0	0	0	0	2 000	3 000
Sund	140 000	118 000	37 000	0	179 000	219 000	6 000	1 000	49 000	749 000
Vårdö	63 000	11 000	5 000	0	157 000	41 000	42 000	7 000	5 000	331 000
Mariehamn	1 288 000	432 000	529 000	0	3 697 000	3 498 000	173 000	364 000	1 153 000	11 134 000
Åland	2 953 000	1 582 000	831 000	0	9 048 000	5 941 000	346 000	558 000	2 519 000	23 778 000

Källa: ÅSUB